

Öğretmenlerin Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı Yaşamalarında Etkili Olan Faktörlerin İncelenmesi

Şemsetdin ULUSOY¹

Asef KULPU²

Barış KÜÇÜKBOĞA³

Erkan GÜLER⁴

DOI: 10.5281/zenodo.10070392

Öz

Öğretmenlerin yabancı dil öğrenme kaygısı yaşamalarında etkili olan faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada nicel bir yöntem olan tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2023-2024 eğitim öğretim yılında Gaziantep ilinde bulunan okullarda görev yapmakta olan 360 öğretmenlerdir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı Ölçeği (YDÖKÖ) kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizi SPSS 22,0 istatistiksel veri analiz programı ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin genel olarak düşük düzeyde yabancı dil öğrenme kaygısı yaşadıkları belirlenmiştir. Yabancı dil kaygısı yaşayan öğretmenlerde kadın ve evli olan öğretmenler diğer öğretmenlere göre daha yoğun bir şekilde yabancı dil öğrenme kaygısı yaşamaktadırlar. Araştırmada ayrıca cinsiyet, medeni durum, kıdem ve eğitim durumu değişkenlerinin yabancı dil öğrenme kaygısı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Kaygı, Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı

Examining the Factors That Affect Teachers' Foreign Language Learning Anxiety

Abstract

In this research, which was conducted to examine the factors affecting teachers' foreign language learning anxiety, a quantitative method, the survey model, was used. The sample of the research is 360 teachers working in schools in Gaziantep in the 2023-2024 academic year. Foreign Language Learning Anxiety Scale (YDÖKÖ) was used as a data collection tool in the study. Analysis of research data was done with SPSS 22.0 statistical data analysis program. As a result of the research, it was determined that teachers generally

¹ Şehit Servet Tomak Ortaokulu, Şahinbey/Gaziantep, semsettinulusoy@hotmail.com.

² Namık Kemal İmam Hatip Ortaokulu, Şehitkamil/Gaziantep, asefkulpu@gmail.com.

³ Şehit Servet Tomak Ortaokulu, Şahinbey/Gaziantep, BarisKckbga@gmail.com.

⁴ Şehit Servet Tomak Ortaokulu, Şahinbey/Gaziantep, erkanglr27@gmail.com.

experienced low levels of foreign language learning anxiety. Among teachers who experience foreign language anxiety, female and married teachers experience foreign language learning anxiety more intensely than other teachers. The study also concluded that gender, marital status, seniority and educational status variables were effective on foreign language learning anxiety.

Keywords: Teacher, Anxiety, Foreign Language Learning Anxiety

Giriş

Dil yaşamın önemli bir parçasıdır ve bireylerin duygularını, ihtiyaçlarını ve kaygılarını çevrelerindeki dünyaya ifade etme aracıdır. Dilin bireyin hayatındaki önemli rolünden yola çıkarak araştırmacılar ve eğitimciler dil öğrenme sürecini kolaylaştırmak için çeşitli teoriler ve yöntemler geliştirmişlerdir (Richards, 2008). Dil öğrenme sürecini kolaylaştırmak için yapılan araştırmalar, bir olgu olarak insana ve onun diline odaklanmaktadır. İnsan kültürel, sosyal ve psikolojik yapıya sahip bir varlıktır. Bu bireysel yapılarla ilişkilendirilen her teori ve yaklaşım, dil öğrenme ve öğretme sürecini etkilemektedir. Bu yapılardan biri olan psikolojinin dil öğrenme ve öğretme süreçlerine etkisi geçmişten günümüze pek çok araştırmaya konu olmuştur. 19. yüzyılın sonlarında dilbilimciler kendilerini dil eğitiminin kalitesini artırmaya, dil öğrenme yöntemleri ve gramer yapılarına ilişkin teori ve ilkeleri incelemeye adanmışlardır (Richards ve Rodgers, 2014).

Bireylerin dil öğrenme sürecinde çeşitli şekillerde ve derecelerde motive oldukları bilinmektedir. Bu nedenle bireyin öğrenme sürecinde kendisini harekete geçirmede motivasyon kaynaklarının ve sınırlamalarının farkında olması gerekmektedir. Öğrenenlerin öğrenmek için içsel motivasyona sahip olmaları gerekir. İçsel motivasyon eksik olduğunda etkili dil öğrenimi zorlaşmaktadır (Scovel, 1978).

Bireylerin yabancı dil öğrenirken zorluk yaşamalarının nedenleri, dil öğreniminde duyuşsal değişkenler üzerine yapılan araştırmalara konu olmuştur. Günümüzde yabancı dil kaygısının ne olduğu ve hangi yapılardan oluştuğu konusunda tartışmalar devam ediyor ancak henüz bir fikir birliğine varılamadı. Genel olarak kaygı, huzursuzluk, hayal kırıklığı, kendinden şüphe etme, korku veya kaygı duygularıyla ilişkilidir (Scovel, 1978). Yabancı dil kaygısı en kapsamlı şekilde, dil öğrenme sürecinin kendine özgü süreç çerçevesinde, dil öğrenmeye ilişkin kişiye özgü algı, inanç, duygu ve davranışların bütünü olarak tanımlanabilir. Bir diğer görüş ise yabancı dil öğrenme kaygısının, yeni bir dil öğrenme sürecinde karşılaşılabilecek psikolojik durum ve huzursuzluk duygusunu ifade ettiği yönündedir (MacIntyre ve Gardner, 1994).

Alpert ve Haber (1960) kaygıyı iki kategoriye ayırmıştır: Bunlar; kolaylaştırıcı kaygı ve zayıflatıcı kaygıdır. Kolaylaştırıcı kaygı, bireyleri yeni öğrenme süreçlerinde daha fazla çaba göstermeye motive ederek, dil öğrenenleri duygusal yaklaşım davranışına hazırlar. Zayıflatıcı kaygı, dil öğrenenleri yeni öğrenme süreçlerinden kaçınmaya teşvik ederek bireylerin duygusal kaçınma davranışı sergilemesine neden olabilmektedir (Scovel, 1978). Bu yaklaşımın temeli, öğrenmenin hem olumlu hem de olumsuz motivasyonlarla şekillenmesidir. Bu yaklaşıma benzer şekilde Oxford (1999) kaygıyı faydalı ve faydasız olmak üzere iki biçimde tanımlamaktadır. Belirli bir düzeydeki kaygı, dil öğrenenlerin iyi performans göstermesine yardımcı olurken, yüksek düzeydeki kaygı, dil öğrenmeyi engelleyebilmektedir (Oxford, 1990).

Yabancı bir dilin öğrenilmesi artık önemli bir kişisel gelişim unsuru olmuştur. Ana dilden farklı bir dili sadece öğrenenler değil bütün bireyler amaçlamaktadırlar. Yabancı bir dili öğrenme isteği öğretmenlerde de olabilmektedir. Görevleri itibariyle öğreten konumunda olan öğretmenler, ana dilden farklı bir dili öğrenme durumu söz konusu olduğunda öğrenen konumunda olmaktadır ve bu sırada yabancı dil öğrenme kaygısı yaşayabilmektedirler. Bu araştırmada öğretmenlerin yabancı bir dili öğrenme kaygısını etkileyen faktörlerin araştırılması amaçlanmıştır.

Öğrenme

Çevresel uyaran veya tepkilerden elde edilen bilgilerin bilgi işleme sürecine dahil edilmesi ve ilgili diğer bilgilerle eşleştirilmesi, önceki öğrendiklerinin yeni manalar ve bağlantılar kazanılarak düzen verilmesi ve uzun vadeli belleğe yüklenmesi öğrenmenin temelini oluşturmaktadır. Okullar, topluma tüm gereklilikleri ve ilkeleri katı bir şekilde dayatmakta, insanların başka şeyler öğrenmek için sürekli değişmesini ve öğrendiklerini unutmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu sürekli ve zor yenilikler, öğrenenler için güvensiz bir ortam yaratmaktadır. Bu kapsamda yaşanabilecek sorular arasında; üzerinde çalışılması gereken metinler, öğretmenden gelen ani sorular, tahtaya kaldırılma veya yabancı öğretmenlere karşı tutumlar sayılabilmektedir (Le Gall, 2012).

Ayrıca, her yeni öğrenme deneyiminin başlangıcında, herkes yeni materyali anlamadığı için muhtemelen başarısızlık durumunda kalabilmektedir. Bir kişi başarısızlığı, öğrenmede ilerleme kaydetmesini engelleyen tehdit edici bir durum olarak görüyorsa, o zaman kaygı öğrenmesini engelleyebilecektir (Çavuşoğlu-Deveci, 2020). Öğrenme içeriği basitse kaygı hızlı öğrenmeyi, öğrenme içeriği karışık ve zor olması kaygısız olmayı zorlaştıracaktır. Başka bir deyişle görevler karmaşıklaştıkça kaygı duygusu başarısızlığa yol açmaktadır. Kaygı hissi, insanları basit görevleri tamamlarken daha üretken hale getirebilmektedir (Seven ve Engin, 2008).

Kaygı

Kaynaklarda kaygı kelimesinin Türkçede İngilizcedeki kaygı kelimesine eşdeğer bir kavram olarak kullanılmaktadır. Şu andaki ve gelecekteki durumun ne olacağı bilinmez; gerçekleşmesi pek mümkün olmayan basit bir sorun karşısında duyulan tedirginlik ve endişe durumu kaygı olarak ifade edilebilmektedir. Bireyin sahip olabileceği incinme duyguları veya streten kaynaklanan gerginlik ve üzüntü ile açıklanabilmektedir. Ancak bu tür stresli olaylar kişiyi motive ederek onu bir aktiviteye başlamak veya bir işi yapmaya motive edebilmektedir (Biçer, 1997).

Uzmanlar, bazı kişilerin korkularının ve kendilerini bir süre korkutmayan olaylara karşı verdikleri tepkilerin kaygı nedeniyle tetiklendiğini ortaya koymuşlardır. Yaşanan duygunun kaygı olarak tanımlanması için herhangi bir sebebe gereksinimi bulunmaktadır, bu nedenle bazı insanlar üzerinde korkunç etkileri vardır. Bu da kaygının kaygı yaratmasına neden olur. İnsanların yüksek hedeflere sahip olması ve bu hedeflere ulaşmaya çalışırken karşılaşılabilecek engeller veya küçük sebeplerden dolayı bu hedeflere ulaşamama endişesi kişide kaygı ve heyecana neden olabilmektedir. Herkesin kaygı hakkında düşünceleri farklı olabilmektedir. Kaygı çoğunlukla korku, mutsuzluk, heyecan, başarısızlık gibi yorucu durumlardan kaynaklanmaktadır. Kaygı, yaşam boyunca aralıklarla ortaya çıkan, yaşamın bir parçasıdır (Cüceloğlu, 2005).

Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı

Sayar'ın (2013) aktardığı gibi dil toplum için çok önemlidir. Lacan'a göre dil, insanları temel şeylerden, yani gerçeklikten ve özgün deneyimlerden uzaklaştırmaktadır. Kişinin bilinçli varlığı ile bastırılan ve bilinçdışına itilen arasında bir engel oluşturmaktadır. Kişinin kendisi hakkında edindiği bilgiler dille birlikte değişir ve karşısındaki sözlerine uyarlanmaktadır. Dilin ortaya çıkmasından önce insanın bir düşünce ve ruh dünyası vardı ve bu dünya dil sayesinde dünyayı sarsacak değişikliklere uğramıştır. Sözcükler, yanıltıcı ve yalnızlaştırıcı kelimelerin aksine, toplayıcı ve birleştirici bir karaktere sahiptir. Eğer bir toplum sözlü kültür geleneğinden geliyorsa, sadakat ve bağlılığı erdem olarak görecektir. Kalpten kalbe sözler etkileşimden güç almaktadır. İki kişi birbirlerinin dilini bilmeden ortak bir dilde buluştuklarında, yani dil aracılığıyla birbirlerine ulaştıklarında, tıpkı bir bebeğin bilme biçiminin değişmesi gibi, iç dünyaları da farklı bir yol almaktadır. Başlangıçta dünyada birbirleri için anlamsız olan hayatlar artık birbirlerine izler bırakır, birbirlerinin kalplerine ve dünyalarına misafir olurlar.

Yabancı dil bilmek bu çağın ayırt edici özelliklerinden biridir. Eğitiminize devam etmek, iş ve sosyal yaşamınızda iyi durumda olabilmek için yabancı dile hakim olmak adeta bir zorunluluktur. Yabancı dil öğrenirken ikinci dili benimsemek zaman ve emek harcanmasını gerektiren bir aşamadır. Bu edinim süreçlerinde kişiler psikolojik ve duygusal anlamda bazı zorluklar yaşamaktadırlar. Kişinin yaşadığı bu zorluklardan en önemlisi, duruma özgü kaygı olarak da bilinen ve başlangıçta normal kaygı düzeylerinden daha yüksek olan dil öğrenme kaygısıdır. Konuşmadaki zorluk, kelimeleri telaffuz etmede zorluk, yazmada zorluk, cümle kurmada zorluk ve kaygı öğrenme aşamalarında karşılaşılan zorluklardan bazılarıdır. Başka bir deyişle kişinin yetişkinlik döneminde ikinci bir dili öğrenmeye olan inancıdır. Dil öğrenme kaygısı, kişinin sınıfta veya sosyal ortamda öğrenmekte olduğu ikinci dille karşı karşıya kalmasıyla aniden ortaya çıkmaktadır (Acat ve Demiral, 2002).

Türk toplumu her zaman yabancı dil öğrenmeye istekli olmuş ve müfredatta buna gerekli önemi vermeye ilgi ve istek duymaktadır. Türkiye'de uygulanan yabancı dil öğretim sistemi, Batılı ülkelerden geliştirilen müfredat ve yöntemlerle, çoğu zaman bunların hepsi Türk öğrenenlerin dünya görüşü, yaşam tarzı ve öğrenme ihtiyaçları dikkate alınarak gerçekleştirilememektedir (Başkan, 1978). Dil öğretimi süreci öğretmenlerin körü körüne ısrar ettiği bir yöntem ya da kesin kural ve prosedürlere dayalı bir süreç değil, öğrenen grubun özelliklerine göre şekillenen dinamik bir süreçtir. Bu süreçte öğretim mekâna ve ihtiyaca özeldir (Acat ve Demiral, 2002).

Kaygının bilimsel olarak araştırılmasında yabancı dil öğreniminde kaygının yeri de önemlidir. Yabancı dil öğretimi araştırmalarında “dil kaygısı” olarak bilinen olgu ön plana çıkmaktadır (Yoğurtçu, 2013). Dil öğrenme kaygısı, yabancı dil öğrenilmesinde ve sınıf ortamlarına özgü olan ve kişinin yabancı dilde bir şeyi ifade etme ihtiyacı duyduğunda hissedilen bir kaygıdır (MacIntyre, 1995). Yabancı dil öğrenimi, öğrenenin kendi algısını, yabancı dil öğrenme ortamına ilişkin tutum ve fikirlerinden oluşan karmaşık bir süreçtir (Horwitz vd., 1986). Batumlu ve Erden'e (2007) göre yetişkinler genellikle kendilerini oldukça zeki ve toplumdaki farklı sosyokültürel düzeylere ve insanlara karşı duyarlı olarak tanımlamaktadırlar. İnsanlar ana dillerinde kendilerini ifade etmede ve başkalarını anlamada zorluk yaşamazken, yabancı dilde kendilerini anlatmada ve diğer bireyleri anlamada sorunlar yaşamakta ve yabancı dildeki herhangi bir performansı kendilik algılarına yönelik bir tehdit olarak düşünmektedirler.

Öğrenme ve Yabancı Dil Kaygısı

Son zamanlarda kaygının öğrenme üzerindeki etkileri psikologlar ve eğitim bilimcileri tarafından ayrıntılı olarak incelenmekte ve araştırılmaktadır. Aksoy'a (2002) göre kaygının genel olarak öğrenmeye ve yabancı dil öğrenimine etkisi üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda kaygının genel öğrenme ve yabancı dil öğreniminde etkili olduğu sonucuna varılsa da bu sonucun tersi sonuçlara da ulaşılmıştır.

Horwitz ve arkadaşlarının (1986) belirttiği gibi yabancı dil kaygısı, dil öğrenme aşamasının benzersizliğinden kaynaklanan, öğrenme ortamına ilişkin benlik, tutum, duygu ve davranışların karmaşıklığıdır. MacIntyre ve Gardner'e (1994) göre yabancı dil kaygısını öğrenilmiş duygusal bir tepki olarak açıklamaktadırlar. Bu durumun tekrarlanması nedeniyle başlangıçta hissedilen basit kaygı, ikinci dil öğrenmeye yönelik kaygı durumuna dönüşebilmektedir. Yabancı dil kaygısının diğer sorunlardan farklı ele alınması gerekmektedir. Yabancı dil öğrenen bireyin amacı sadece ona farklı davranışlar kazandırmak değil, aynı zamanda kendisini öğrendiği dilden farklı bir ortama her açıdan maruz bırakmaktır. İkinci dil öğrenimi öncelikle sınıfta gerçekleştiği için öğrenenler daha endişeli hissedebilmektedirler (Allwright ve Bailey, 1991).

Bunun nedeni ise insanların yeni öğrendikleri dilin telaffuzunu ve yapısını anlayamamalarından dolayı bu ortamlarda kendilerini rahatsız hissetmeleridir. Kişilerin dil öğrenme ortamında kendilerini rahat ve güvende hissetmemeleri dil ile ilgili ortamda psikolojik sınırlar geliştirecek, kaygı düzeylerinin belli bir düzeyi aşması ise dil öğrenme sürecine büyük zorluklar getirecektir (Doğan, 2008).

Akademik ve sosyal bağlamda performans değerlendirmesi yabancı dil kaygısıyla ilgili olduğundan performans durumlarında yaşanan üç farklı kaygı türüyle ilişkili olduğu düşünülebilir. Bahsedilen kaygı türleri arasında "sınav kaygısı", "iletişim korkusu" ve "olumsuz değerlendirilme korkusu" yer almaktadır. Bireyin iletişim kurarken hissettiği ve gösterdiği korku ya da kaygıya iletişim korkusu denir. Kişinin olumsuz olarak yargılanacağını hissetmesi nedeniyle ortaya çıkan kaygı, yargılanma korkusudur. İnsanların başkalarının değerlendirme ve değerlendirme ortamından kaçınmasının nedeni, kendilerinin olumsuz değerlendirileceğini düşünmeleridir. Üçüncü kaygı türü ise akademik değerlendirme ortamında başarısız olma korkusundan kaynaklanan bir tür performans kaygısı olan ve yabancı dil kaygısıyla ilişkili olduğu düşünülen sınav kaygısıdır (Batumlu ve Erden, 2007).

Öğrenme davranışı, önceki dil deneyimleri, öğrenenlerin kişisel özellikleri, gruplar arasındaki etkileşimler gibi pek çok konuyla ilişkilidir. Yabancı dil öğrenmek de birçok öğrenen için zordur. Birçok öğrenen dinleme, okuma, konuşma ve yazma gibi temel becerileri öğrenmede zorluk çekmektedir. Öğrenenin iç yapısından ve dış çevresinden kaynaklanan zorluklar, yabancı dil öğrenmenin bir diğer zorluğudur. Dil bir iletişim aracı olduğundan, öğrenenler genellikle hedef dilin kullanımı ve yabancı bir ortam ve kültür nedeniyle kendilerini yabancılaşmış hissedebilirler. Bu durum öğrenenlerin öğrenememe kaygısı yaşamalarına neden olabilmektedir (Genç, 2009).

Kendilerini ana dillerinde ifade etme ve başkalarını anlama konusunda zorluk çekmeyen insanlar, yabancı dilde bunları yapmakta zorluk çekerler ve bu dilde yapılan her eylemin kendilerine yönelik bir tehdit olduğunu hissederler. Kendilerini "başarılı iletişimciler" olarak algılamalarına rağmen bu, yabancı dil ortamında utangaçlığa, korkuya ve paniğe dönüşebilir (Baş, 2014).

Yabancı Dil Öğrenme Kaygısının Nedenleri

Dil derslerinde yaşanan kaygı, diğer kaygılı duygulardan farklı olarak bireyin yabancı dil eğitimine yönelik genel bilişini, inançlarını, duygu ve davranışlarını kapsamaktadır. Yabancı dil derslerinde kaygıya neden olan temel faktörler; dersi önceden izleme ihtiyacı, öğrenenin koşulları hemen karşılayıp başarılı olma isteği, anadili gibi konuşma isteği gibi kaygı uyandıran bir durum olarak değerlendirilebilir. Öğrenenlerin yabancı dilde konuşma, yazma ve söylenenleri hemen anlama istekleri de yüksek düzeyde kaygıya neden olabilmektedir (Horwitz vd., 1986).

Kaygı yaşayan öğrenenler unutkan olabilecekleri gibi aynı zamanda konsantre olmakta zorlanabilmektedirler. Ayrıca derse geç gelme, derse hiç gelmeme, hazırlık yapmama, ödevleri zamanında teslim etmeme gibi kötü davranışlarda da bulunabilmektedirler. Tam tersine, bazı öğrenenler çok çalışsalar bile yabancı dil öğrenmede ilerleme gösterebilirler. Bazı fiziksel semptomlar baş ağrısı, mide bulantısı, sinirlilik ve açıklanamayan kas ağrısını içerir. Kaygıya neden olan bir diğer faktör ise öğrenilen dilin kültürüdür. Öğrenilen yabancı dilin kültürü, öğrenenleri etkileyerek onların duygularını etkileyebilmekte ve hedef kültürü öğrenme sürecinde duygusal durumlar yaşayabilmektedir. Bu tepkiler arasında duygusal gerileme, panik, kırılma, kendine acıma, üzüntü ve yabancılaşma yer almaktadır (Horwitz vd., 1986).

Ayrıca bazı araştırmacılar yaş ile yabancı dil öğrenirken yaşanan kaygı arasındaki ilişkiyi de araştırmışlardır. Öğrenenlerin yaşı arttıkça Yabancı dil kaygısının arttığına dair araştırma sonuçları bulunmaktadır. Öte yandan araştırmacılar, öğrenenlerin yaşlandıkça yabancı dil kaygısına neden olabilecek sorunlardan daha az etkilendiklerini de bulmuşlardır (Batumlu ve Erden, 2007).

Dil öğrenmek isteyen öğrenenlerin yüksek düzeydeki kaygı nedeniyle zihinsel olarak engellenebilmektedir. Yabancı dil öğrenmenin karmaşık bir süreç olduğu görülmektedir. Başka bir dil öğrenirken öğrenenin dil yeteneği, öğrenenin kişisel özellikleri, yaşadığı kültür, önceki dil deneyimi, aile etkisi ve iletişim yeteneği gibi faktörlerle ilişkilidir. Başka bir dil öğrenmek, öğrenen için zor ve uzun bir işittir. Çoğu öğrenen, yabancı bir dilde dört becerinin tamamını öğrenmenin onlar için zor olmasından endişe duymaktadır. Çünkü yabancı bir dili konuşmayı ve telaffuzunu öğrenirken aynı zamanda doğru ve hata yapmadan yazmayı da öğrenmek gerekmektedir (Güngör, 2022).

Yabancı dil öğrenmedeki bir diğer zorluk ise öğrenenin kendi dünyasından, kişiliğinden, dış çevresinden ya da kendi çevresinden kaynaklanmaktadır. Dil insanlar arasında bir iletişim aracı olduğundan, öğrenenler çoğu zaman hedef dili, yabancı ortamları ve kültürleri kullanırken kendilerini yabancı hissederler ve bu durum onları tedirgin edebilir. Bu durum öğrenenlerin öğrenmemesine, kaygı yaratmasına ve öğrenmeye engel olmasına neden olabilmektedir. Öğrenenlerin konuşma, yazma ve yabancı dil içeriğini hemen anlama istekleri de yüksek düzeyde öğrenen kaygısına neden olabilir ve bu da öğrenenin yabancı dil başarısının yanı sıra yabancı dil dersini de olumsuz etkileyebilmektedir (Baş, 2013).

Bir kişinin yabancı dil konuşmak zorunda kaldığında, konuşurken diğer insanlarla iletişim kurmak zorunda kalması nedeniyle kaygı duyduğunu belirtmişlerdir. Diğer araştırmalar kaygının yalnızca konuşma pratiği sırasında değil aynı zamanda yabancı dil öğreniminin temelini oluşturan dört beceri olan okuma, dinleme ve yazma sırasında da ortaya çıktığını göstermektedir. Gardner ve McIntyre yabancı dil kaygısından bahseder; öğrenmeyi,

dinlemeyi ve konuşmayı içeren bir gerilim ve kaygı hissi olarak tanımlanmaktadır. İnsanların yabancı dillere, inançlara ve duygulara maruz kalma biçimindeki farklılıklar nedeniyle kaygı farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bu kaygı, bir grup insanın önünde ya da sınıfta bir öğretmen ya da öğrenenle yabancı bir dilde konuşmak zorunda kalma şeklinde kendini gösterebilmektedir (MacIntyre ve Gardner, 1994).

Kaygılı öğrenenler yabancı dil derslerinde alay edilmekten, yanlış bir şey söylediklerinde kendilerine gülünmesinden, bu gibi durumlarda kendilerine gülünmesinden ve arkadaşlarıyla iletişim kurmaktan korkmaktadırlar. Yabancı dil öğrenmenin karmaşık bir süreç olduğu görülmektedir. Bu süreç, öğrenenin dil yeteneği, kişisel özellikleri, kültürü, önceki dil deneyimi, aile etkisi, başka bir dil öğrenirken sahip olduğu iletişim becerileri gibi konularla yakından ilgilidir. Dil öğrenme süreci genellikle zor ve uzundur. Yabancı dil öğrenenlerin çoğu, öğrendikleri dört beceri olan duyduklarını anlama, kendilerini ifade etme, okudukları konuyu anlama ve dili yazma konusunda zorluk yaşar ve dolayısıyla kaygı yaşamaktadırlar. Çünkü bir yabancı dili konuşmayı ve telaffuz etmeyi öğrenirken aynı zamanda o yabancı dili doğru yazmayı da öğrenmelisiniz. Yabancı dil öğrenme sürecinde dil öğrenen kişinin kendi iç yapısından, kişiliğinden, çevresinden ya da kendi çevresinden kaynaklanan sorunlar da önemlidir. Dil bir iletişim aracı olarak kullanıldığından, öğrenenler çoğu zaman öğrendikleri dile ve o dilin kültürüne yabancı olabilirler ve bu durum onları tedirgin edebilmektedir. Bu durum öğrenenlerin öğrenememesine, kaygı yaratmasına ve öğrenmeye engel olmasına neden olabilmektedir (Durmuş, 2019).

Yabancı Dil Öğrenme Kaygısının Türleri

Yabancı dil öğrenme kaygısı, akademik ve sosyal bağlamdaki performans değerlendirme sistemleriyle ilgilidir ve üç tür kaygı vardır. Bunlar (Horwitz vd., 1986):

İletişim Kaygısı

Kişinin başka bir kişiyle iletişim kurma veya olası bir iletişim durumundan korkmasına iletişim kaygısı denir. Horwitz (1986) grup içinde ve grup halinde konuşma kaygısının yanı sıra sözlü mesajları duyma ve anlama kaygısını da iletişim kaygısı olarak değerlendirmiştir (Horwitz vd., 1986). İletişim kaygısı olan öğrenenler, yabancı dilde iletişim kurarken dili öğrenmekten kaçınır, hatta okulu bırakırlar. Öğrenenler konuşmaya odaklanan öğrenme etkinlikleri konusunda endişe duyduklarını ancak web tabanlı dil öğrenmenin konuşma kaygılarını azaltabileceğine inandıklarını belirttiler. Dört ülkede (Almanya, Çin, Kolombiya ve Mısır) uluslararası geçerliliği olan yabancı dil sınavının çeşitli bileşenlerine yönelik öğrenen tutumlarını belirlemek amacıyla tasarlanan bir çalışmada, dört ülkenin de konuşma kısmına yönelik olumsuz tutumlara sahip olduğu bulunmuştur. Bunun nedeninin ise karşılıklı iletişim eksikliği olduğu tahmin edilmektedir (Sticker ve Attali, 2010).

Sınav Kaygısı

Yabancı dil öğrenme kaygısının bir bileşeni olarak sınav kaygısını başarısızlık korkusu nedeniyle performansla ilgili bir kaygı durumu olarak tanımlanmaktadır. Öğrenenler yabancı dil derslerindeki sınavların kendilerini diğer derslerdeki sınavlara göre daha kaygılı hale getirdiğini belirtmektedir (Baş, 2014). Öğrenenlerin yabancı dil derslerinde düşük performans göstermesine neden olan faktörleri üç kategoride incelenmektedir. Bunlar; dil, psikolojik ve diğer faktörlerdir. Kaygı, başarısızlık korkusu, özgüven eksikliği, endişe, gerginlik vb. psikolojik faktörlerdir; kelime bilgisi ve gramer bilgisi ise dilsel faktörlerdir. Diğer faktörler

arasında adayların sınava nasıl hazırlandıkları, sınav atmosferi, sınav zamanlaması, sınav formatı ve uzunluğu ve veli beklentileri yer almaktadır (Al-Nouh ve AbdulKareemve Taqi, 2014).

Sınav kaygısı, geçmişteki sınavlardaki düşük performansın neden olduğu olumsuz duygusal durumlardan kaynaklanabilmektedir. Bu kaygı durumu öğrenenlerin konsantrasyonunu kaybetmesine ve dolayısıyla yabancı dil öğrenmelerinin engellenmesine neden olabilmektedir. Sınav kaygısı olan öğrenenler, dil öğrenmeye ilişkin yanlış inançlar geliştirirler, kendileri için yararsız beklentiler kurarlar ve sınavda tam başarı elde edemezlerse kendilerini başarısız olarak görülmektedir (Horwitz vd, 1986). Onyekuru ve Ugwu (2017) sınav kaygısını, öğrenenlerin sınav öncesinde, sırasında ve sonrasında yaşadığı aşırı stres ve rahatsızlıktan kaynaklanan psikolojik bir durum olarak tanımlamıştır. Sınav kaygısı, motivasyon düzeyi, görevin zorluğu, düşük ve yüksek performans gibi durumsal değişkenlerin pratik sonuçlara bağlı olduğu subjektif bir kaygı türüdür.

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu

Olumsuz değerlendirilme kaygısı, başkaları tarafından olumsuz değerlendirilme beklentisi ve dolayısıyla değerlendirme durumlarından kaçınma olarak tanımlanmaktadır (Horwitz vd, 1986). Olumsuz değerlendirilme kaygısı, sınav korkusuyla benzer özellikler taşısa da iş görüşmeleri ve sınıfta konuşma gibi daha geniş bir bağlamı kapsamaktadır. Yabancı dil dersleri öğretmenlerin sürekli değerlendirmesini gerektirir ve öğrenenler de akranlarının değerlendirmesine karşı oldukça duyarlıdırlar. Aktif öğrenme ve olumsuz değerlendirme üzerine yapılan araştırmalarda, öğrenenlerin konu hakkında yeterince bilgi sahibi olduklarında ve daha küçük gruplara gönüllü olarak katıldıklarında, olumsuz değerlendirme konusunda endişelenme olasılıkları daha azdır (Downing vd., 2020).

Yabancı dil öğrenme kaygısı, yabancı dil öğrenme sınıfında oluşan inanç, algı ve duyguların toplamıdır, diğer kaygı bileşenlerinin tamamı değildir, yabancı dil öğrenme kaygısını yordama yeteneği yüksektir. Yabancı dil öğrenme kaygısı yalnızca olumsuz değerlendirme, sınav kaygısı ve iletişim kaygısını içermemektedir; öğrenenin kişisel bilişleri, inançları, duyguları ve davranışları da dil öğrenme atmosferinin doğal sürecinin bir sonucudur ve yabancı dil öğrenme kaygısını da etkileyebilmektedir (Horwitz vd., 1986). Yabancı dil öğrenme kaygısının sınav kaygısı, olumsuz değerlendirilme korkusu, iletişim kaygısı ve İngilizce sınıf kaygısı gibi bileşenleri öğrenenlerin sınav puanları üzerinde önemli derecede olumsuz etkiye sahiptir (Amiri ve Ghonsooly, 2015).

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Öğretmenlerin yabancı dil öğrenme kaygısı yaşamalarında etkili olan faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada nicel bir yöntem olan tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte veya halihazırda var olan bir durumu tanımlayan ve öğrenmenin oluşmasına ve bireyin istendik davranışı geliştirmesine uygulanan genel bir süreçtir. Evrensel tarama modelinde, çok sayıda ögeden oluşan bir evrende, evrenin tamamı veya ondan alınan bir takım örnekler veya örnekler taranarak evrene ilişkin genel bir yargıya varılmaktadır (Karasar, 2011).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2023-2024 eğitim öğretim yılında Gaziantep ilinde bulunan okullarda görev yapmakta olan öğretmenlerdir. Araştırmanın örnekleme ise evren içerisinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen 360 öğretmendir. Bu örnekleme yönteminin temel özelliği, örneklemin evreni yüksek oranda temsil etmesidir. Bunun ön şartı ise örnekleme birimlerinin eşit ve bağımsız olarak seçilme olasılığı olarak tanımlanan rastlantısallık kurallarına uymaktır. Bu yöntemler, evren hakkında geçerli genellemelerin yapılabileceği, temsili yüksek örnekler oluşturmayı amaçlamaktadır (Büyüköztürk vd., 2013).

Tablo 1. Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

		N	%
Cinsiyet	Kadın	144	40,00
	Erkek	216	60,00
Medeni Durum	Evli	189	52,50
	Bekar	171	47,50
Kıdem	5 yıldan az	114	31,67
	6-15 yıl	156	43,33
	16 yıldan fazla	90	25,00
Eğitim Durumu	Lisans	119	33,06
	Lisans Üstü	241	66,94

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerden %60'ı erkek, %52,5'i evli, %43,33'ünün kıdemi 6-15 yıl arası, %66,94'ü ise lisans üstü eğitim almıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı Ölçeği (YDÖKÖ) Baş (2013) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek “Kişilik”, “İletişim” ve “Değerlendirme” olmak üzere üç alt boyutta 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipindedir. Bu ölçekten alınabilecek en düşük puan 27 puan, en yüksek puan ise 135 puandır. 27'ye yakın puanlar yabancı dil öğrenme kaygısının azaldığını, 135'e yakın puanlar ise yabancı dil öğrenme kaygısının arttığını göstermektedir. Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,83 ile 0,89 arasında, ölçek toplamının ise 0,93 olduğu bulunmuştur. (Baş, 2013). Bizim çalışmamızda ise Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları kişilik alt boyutunda 0,79, iletişim alt boyutunda 0,81, değerlendirme alt boyutunda 0,80 ve ölçek toplamında 0,80 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizi SPSS 22,0 istatistiksel veri analiz programı ile yapılmıştır. Analizler öncesinde araştırma verilerinin normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir.

Tablo 2. Normallik Analizi

	Ort.	ss.	Çarpıklık	Basıklık
Kişilik	3,21	0,42	-0,621	0,782
İletişim	3,19	0,99	-0,196	0,461
Değerlendirme	3,14	0,82	-0,742	0,378

Ölçek Toplamı	3,20	0,54	-0,319	0,754
---------------	------	------	--------	-------

Araştırma verilerinin normallik düzeyini tespit etmek amacıyla yapılan analizde çarpıklık katsayılarının -0,742 ile -1,196 arasında, basıklık değerlerinin ise 0,378 ile 0,782 arasında olduğu belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde çarpıklık ve basıklık değerlerinin 1,500 ile -1,55 arasında olması araştırma verilerinin normal dağılım gösterdiğinin kabul edildiği görülmüştür (Tabaschinck ve Fidell, 2001). Araştırma verilerinin normal dağılım göstermesi sebebiyle araştırmanın değişkenlerinin arasındaki anlamlılık durumunun belirlenmesinde t Testi ve ANOVA testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi $p=0,05$ olarak alınmıştır. Araştırma verilerinin güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla Cronbach Alpha analizi yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özelliklerinin dağılımının belirlenmesinde ise yüzde ve frekans analizi yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulguların tablolaştırılmış hali ve tablo içeriklerinin yorumları yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlerin Yabancı Dil Öğrenme Kaygı Düzeyleri

	N	Ort	Ss.
Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı	360	44,477	2,947

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin yabancı dil öğrenme kaygı ortalamalarının 44,477 olduğu görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin düşük düzeyde yabancı dil öğrenme kaygısı yaşadıkları söylenebilir.

Tablo 3. Cinsiyete Göre Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı

	Cinsiyet	N	Ort.	ss.	t	p
Kişilik	Kadın	144	3,425	1,847	2,558	0,000
	Erkek	216	3,314	1,759		
İletişim	Kadın	144	3,622	1,456	2,649	0,001
	Erkek	216	3,429	1,693		
Değerlendirme	Kadın	144	3,236	1,769	3,423	0,058
	Erkek	216	3,199	1,458		
Ölçek toplamı	Kadın	144	3,521	1,264	3,443	0,053
	Erkek	216	3,496	1,777		

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile 0,05 anlamlılık düzeyinde kişilik ve iletişim alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunurken, değerlendirme ve ölçek toplamı arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 4. Medeni Duruma Göre Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı

		N	Ort.	ss.	T	p
Kişilik	Evli	189	2,985	1,528	3,409	0,003
	Bekar	171	2,989	1,586		
İletişim	Evli	189	3,625	1,624	2,785	0,062
	Bekar	171	3,610	1,439		
Değerlendirme	Evli	189	3,423	2,124	1,852	0,120
	Bekar	171	3,418	2,422		
Ölçek toplamı	Evli	189	3,752	1,433	2,639	0,090

Bekar	171	3,748	1,428
-------	-----	-------	-------

Tabloya göre öğretmenlerin medeni durumu ile 0,05 anlamlılık düzeyinde kişilik alt boyutunda anlamlı farklılık bulunurken, diğer alt boyutlar ve ölçek toplam puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5. Kıdeme Göre Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı

		N	Ort.	ss.	F	p
Kişilik	5 yıldan az	114	2,578	1,629	2,892	0,060
	6-15 yıl	156	2,596	2,425		
	16 yıldan fazla	90	2,621	2,366		
İletişim	5 yıldan az	114	2,658	2,885	3,168	0,082
	6-15 yıl	156	2,825	2,739		
	16 yıldan fazla	90	3,001	2,667		
Değerlendirme	5 yıldan az	114	2,725	2,196	1,266	0,000
	6-15 yıl	156	2,810	2,223		
	16 yıldan fazla	90	2,925	2,746		
Ölçek toplamı	5 yıldan az	114	3,111	2,574	2,741	0,051
	6-15 yıl	156	3,200	2,555		
	16 yıldan fazla	90	3,205	1,698		

Tablo 5'e göre öğretmenlerin kıdem durumu ile 0,05 anlamlılık düzeyinde değerlendirme alt boyutu arasında anlamlı farklılık bulunurken, diğer alt boyutlar ve ölçek toplamında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 6. Eğitim Durumuna Göre Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı

		N	Ort.	ss.	t	p
Kişilik	Lisans	119	3,429	1,575	2,632	0,053
	Lisans Üstü	241	3,410	1,696		
İletişim	Lisans	119	3,223	1,125	1,993	0,046
	Lisans Üstü	241	3,199	2,236		
Değerlendirme	Lisans	119	3,260	1,921	2,764	0,088
	Lisans Üstü	241	3,248	1,888		
Ölçek toplamı	Lisans	119	3,277	2,472	2,488	0,057
	Lisans Üstü	241	3,260	2,396		

Tablo 6'ya göre öğretmenlerin eğitim durumu ile 0,05 anlamlılık düzeyinde iletişim alt boyutunda anlamlı farklılık bulunurken diğer alt boyutlar ve ölçek toplamında anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Ana dili dışında başka bir dili öğrenmek özellikle öğün eğitim süreci bitmiş bireyler için kaygı oluşturan bir durumdur. Ana dilinden başka bir dili öğrenmek isteyen bireylerin yaşadığı kaygıyı öğretmenler de yaşayabilmektedir. Literatür incelendiğinde yabancı dil

öğrenme kaygısı ile ilgili çalışmalar bulunurken öğretmenlerin yaşadığı yabancı dil öğrenme kaygısı ile ilgili çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür. Bu araştırmada öğretmenlerin yabancı dil öğrenme kaygı düzeyi ve bu düzeyi etkileyen faktörler analiz edilmiştir.

Öğretmenlerin yabancı dil öğrenme kaygı ortalamalarına göre öğretmenler düşük düzeyde yabancı dil öğrenme kaygısı yaşamaktadırlar. Çakıcı (2015) yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının orta düzeyde yabancı dil öğrenme kaygısı yaşadığını belirlemiştir. Öğretmenler buldukları görevin mevcut durumundan dolayı yabancı dil öğrenme kaygısı yaşayabilmektedirler. Öğretmenlerin cinsiyeti ile kişilik ve iletişim alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunurken, değerlendirme ve ölçek toplamı arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Çakıcı (2015) araştırmasında öğretmen adaylarının cinsiyeti ile yabancı dil öğrenme kaygısı arasında anlamlı farklılık bulunduğunu belirlemiştir. Ünal (2016) araştırmasında cinsiyet değişkeni ile yabancı dil öğrenme kaygısı arasında anlamlı farklılık bulunduğunu belirlemiştir. Uçar (2021) araştırmasında cinsiyet değişkeni ile yabancı dil öğrenme kaygısı arasında anlamlı farklılık bulunduğunu belirlemiştir. Araştırmada kadın öğretmenlerin yabancı dil öğrenme kaygı düzeylerinin erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kadın öğretmenler yapıları gereği karşılaştıkları konulara daha ayrıntılı yaklaşıyor olmalarından dolayı yabancı dil öğrenme kaygı düzeyleri yükselebilmektedir. Öğretmenlerin medeni durumu ile kişilik alt boyutunda anlamlı farklılık bulunurken, diğer alt boyutlar ve ölçek toplam puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Araştırmada evli öğretmenlerin yabancı dil öğrenmeye yönelik kaygı düzeyinin bekar öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Evli öğretmenler aileleri ile ilgilenmelerinden dolayı yaşadıkları yoğunluktan dolayı yabancı dil öğrenme kaygıları yüksek olabilmektedir. Öğretmenlerin kıdem durumu ile değerlendirme alt boyutu arasında anlamlı farklılık bulunurken, diğer alt boyutlar ve ölçek toplamında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Araştırmada öğretmenlerin kıdem düzeylerinin artması ile yabancı dil öğrenme kaygı düzeylerinin arttığı görülmüştür. Öğretmenlerin kıdemlerinin dolayısıyla yaşlarının ilerlemesi öğrenmeye olan yatkınlıklarını ve mesleki tükenmişliklerini beraberinde getirmektedir. Bu sebeple kıdemi yüksek olan öğretmenlerin yabancı dil öğrenme kaygı düzeyleri de yüksek olabilmektedir. Öğretmenlerin eğitim durumu ile iletişim alt boyutunda anlamlı farklılık bulunurken diğer alt boyutlar ve ölçek toplamında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Ünal (2016) araştırmasında eğitim durumu değişkeni ile yabancı dil öğrenme kaygısı arasında anlamlı farklılık bulunduğunu belirlemiştir. Araştırmada öğretmenlerin eğitim düzeylerinin artması ile yabancı dil öğrenme kaygı düzeylerinin düştüğü görülmüştür. Eğitim düzeyi yüksek öğretmenler öğretmenlik mesleğini yerine getirdikleri sırada eğitim alaya devam ediyor olmaktadır. Eğitim alamaya devam edilmesi de yabancı dil öğrenme kaygısının düşmesini sağlayabilmektedir.

Araştırma sonucunda öğretmenlerin genel olarak düşük düzeyde yabancı dil öğrenme kaygısı yaşadıkları belirlenmiştir. Yabancı dil kaygısı yaşayan öğretmenlerde kadın ve evli olan öğretmenler diğer öğretmenlere göre daha yoğun bir şekilde yabancı dil öğrenme kaygısı yaşamaktadırlar. Araştırmada ayrıca cinsiyet, medeni durum, kıdem ve eğitim durumu değişkenlerinin yabancı dil öğrenme kaygısı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin yabancı dil öğrenme kaygısı yaşamaları onların yaşadığı bir duygudurum olması sebebiyle, öğretmenlerin bu duyguyu yaşamamaları ve yabancı dil öğrenerek kendilerini geliştirebilmeleri adına okullarda öğretmenlere eğitim desteği verilmesi yararlı olabilecektir.

Kaynakça

- Acat, B. ve Demiral S. (2002). Türkiye’de yabancı dil öğreniminde motivasyon kaynakları ve sorunları, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 32, 312-329.
- Aksoy, M. (2012). *Yabancı dil öğreniminde kaygı, utangaçlık, strateji ve akademik başarı arasındaki ilişki*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Al-Nouh, N. A. & Abdul-Kareem Taqi, H. A. (2014). EFL college students’ perceptions of classroom english tests. *International Journal of Higher Education*, 3(1), 71-84.
- Alpert, R. & Haber, R. N. (1960). Anxiety in academic achievement situations. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 61(2), 207-215.
- Amiri, M. & Ghonsooly, B. (2015). The relationship between english learning anxiety and the students' achievement on examinations. *Journal of Language Teaching and Research*, 6(4), 855-865.
- Baş, G. (2013). Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı Ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Journal of Social Research/Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(2), 49-68.
- Baş, G. (2014). Lise öğrencilerinde yabancı dil öğrenme kaygısı: nitel bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(2), 101-119.
- Başkan, Ö. (1978). Yükseköğretim kurumlarında yabancı dil öğretimine ilişkin saptamalar. *İzlem Dergisi*, (1), 3-9.
- Batumlu, D. ve Erden, M. (2007). Yıldız Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu hazırlık öğrencilerinin yabancı dil kaygıları ile İngilizce başarıları arasındaki ilişki, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitimde Kuram Ve Uygulama Dergisi, 3(1), 24-38
- Biçer, T. (1997). *Doruk performans*, 10. Baskı, İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. ve Kılıç, E. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin temel kavramları*. 14. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakıcı, D. (2015). Öğretmen adaylarının yabancı dil kaygısı. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 495-507.
- Çavuşoğlu-Deveci, C. (2020). *Eğitimde başarısızlık: sosyo ekonomik etkenler çerçevesinde lise öğrencileri üzerine nitel bir analiz*. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, A. (2008). Lise öğrencilerinin İngilizce öğrenimlerini etkileyen yabancı dil kaygısı. *Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi Dil Dergisi*, 139, 49-52.
- Downing, V. R., Cooper, K. M., Cala, J. M., Gin, L. E., & Brownell, S. E. (2020). Fear of negative evaluation and student anxiety in community college active-learning science courses. *CBE—Life Sciences Education*, 19(2), 1-16.

- Durmuş, M. (2019). Yabancı dil öğretimi sınıflarında ana dilinin yeri. *Sakarya University Journal of Education*, 9(3), 567-577.
- Genç, G.(2009). İnönü Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu öğrencilerinin yabancı dil kaygıları. *E-Journal Of New World Sciences Academy*, 4(3), 1080-1088.
- Güngör, C. (2022). Lisans öğrencilerinin gözünden ingilizce öğrenmeyi zorlaştıran faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 1268-1285.
- Horwitz, E. K., Horwitz, M. B. & Cope, J. A. (1986). Foreign language classroom anxiety. *Modern Language Journal*, 70. 125-132.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Le Gall, A. (2012), *Anksiyete ve kaygı*. (Çev: İ. Yerguz). Ankara: Dost Kitapevi Yayınları.
- MacIntyre, P. D. (1995). How does anxiety affect second language learning? a repl to sparks and ganschow. *The Modern Language Journal*, 79. 245-248.
- MacIntyre, P. D., & Gardner, R. C. (1994). The subtle effects of language anxiety on cognitive processing in the second language. *Language Learning*, 44(2), 283-305.
- Oxford, R. (1990). *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*. Heinle ELT.
- Oxford, R. (1999). Anxiety and the language learner: New insights. In J. Arnold (Ed.), *Affect in language learning* (pp. 58-67). Cambridge University Press.
- Richards, J. C. (2008). *Moving beyond the plateau: From intermediate to advanced levels in language learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Richards, J., & Rodgers, T. (2014). *Approaches and methods in language teaching* (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sayar, K. (2013). *Olmak cesareti*. 9. Baskı, İstanbul: Timaş.
- Scovel, T. (1978). The effect of affect on foreign language learning: A review of the anxiety research. *Language Learning*, 28(1), 129-142.
- Seven, M. A., ve Engin, A. O. (2008). Öğrenmeyi etkileyen faktörler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 189-212.
- Sticker, L. J. & Attali, Y. (2010). *Test Takers' Attitudes About the TOEFL İBT™*. New Jersey: ETS, Princeton.
- Tabachnick B. G. & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. (4th ed.). MA: Allyn and Bacon.
- Uçar, G. (2021). *Lise öğrencilerinin sınıf değerlendirme atmosferi algılarının yabancı dil öğrenme kaygısını yordama gücü*. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Düzce.
- Ünal, F. (2016). *Lise öğrencilerinin yabancı dil öğrenme kaygısı ile yabancı dil öğreniminde motivasyon tutumlarının incelenmesi (İstanbul – Kadıköy İlçesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.